

Koninklijk Hoofdgild Sint-Sebastiaan Oostende

700-jarig jubileum

1302 - 2002

Inleiding

Het mag een wonder heten dat de Gilde nog bestaat. 700 woelige jaren overleven is een prestatie op zich. Het Koninklijk Hoofdgild Sint-Sebastiaan is zonder twijfel de oudste vereniging van Oostende.

De geschiedenis van de Gilde is niet makkelijk te achterhalen. Veel informatie ging in de loop der tijden verloren. Er werd vroeger niet veel informatie op papier gezet, lang bleef schrijven immers beperkt tot het overschrijven van de Bijbel, heiligenlevens en dergelijke. Er kan nog wel wat gevonden worden in allerlei akten en ...rekeningen, o.a. in de stadsrekeningen (vanaf +/- 1400) die in het Algemeen Rijksarchief in Brussel bewaard worden.

Ons land werd, vóór zijn oprichting als "bufferstaat" in 1830, veroverd door tal van mogendheden. Telkens kwamen nieuwe heersers ons verlossen van de vorige "bezetters", tot weer andere heersers hun opwachting maakten. Uiteraard ging dit gepaard met verwoestingen. De oude boeken van de Gilde gingen verloren maar de confraters van Brugge vermeldden in hun "Gulden Boek" de Sint-Sebastiaansgilde in 1411.

In 1604, tijdens het Beleg van Oostende, wanneer steun uitbleef van Maurits van Oranje, werden burgers, vrouwen en kinderen ingescheept samen met alle officiële documenten om naar Zeeland gebracht te worden. Of er ooit iets van terugkeerde is nog maar de vraag. In de "Nauwkeurige Beschrijving der oude en beroemde zeestad Oostende gelegen in Oostenryksch Vlaenderen" van Jor. Jacobus Bowens (1792) staat vermeld: "De vermaerde Confrerye of Gilde van S. Sebastiaan was sedert langen tyd in wezen geweest binnen Oostende; maar de Boeken van hunne instelling verloren zynde, dagtekenen de gemelde Gilde-Broeders hunnen eerste overgebleven Boek van het jaar 1620..."

Door een brand in het stadhuis in 1706 gingen archiefstukken en waardevolle voorwerpen verloren. Ook de archieven van de Gilde waren daar ondergebracht.

Op 18 februari 1793 werd de schuttersgilde verplicht vaandels en eremetalen in te leveren en ze werd ontbonden door de Franse bezetters van de Republiek.

In de eerste Wereldoorlog werden de gildelokalen opgeëist door de Duitse bezetters. Daarom gaf men in mei 1940 een koffer met waardevolle zaken mee aan een bestuurslid ter bewaring. Zijn huis in de Kapellestraat brandde volledig uit. In 1940 brandde het stadhuis af. De toen nog bewaarde boeken van de Gilde gingen in de vlammen op.

Maar ondanks alles bestaat de Gilde nog en viert ze haar 700-jarig bestaan, o.a. met de publicatie van een boek.

Sint-Sebastiaan werd niet doodgeschoten - De legende

De vader van Sebastiaan was een edelman uit Narbonne, zijn moeder een vrouw uit de adel van Milaan. Hij werd opgevoed in Milaan en trok later met zijn ouders mee naar Rome in de tijd van Diocletianus (284 - 305), een van de laatste christenvervolgers. Sebastiaan gaat in dienst bij het

Romeinse leger en onderscheidt zich blijkbaar van de anderen : hij wordt door de keizer aangesteld als hoofdman van zijn eerste legioen, de pretoriaanse wacht.

Hij blijft in het geheim christen en kan vanuit zijn functie de gevangenen genomen christenen die wachten op hun terechtstelling hulp en bijstand bieden. Zo zou hij de tweelingbroers Marcus en Marcellinus die wachtten op hun onthoofding, moed hebben ingesproken en hun ouders, die hen wilden overtuigen het nieuwe geloof af te zweren om niet gedood te worden en hen de schande te besparen, zou hij toegesproken hebben. Zijn woorden waren zeer overtuigend en hij straalde een zeker licht uit. De ouders van de tweeling bekeerden zich en werden gedoopt. Zoë, de vrouw van de hoofdcipier Nicostratus, die reeds vanaf haar geboorte stom was, vroeg om zijn erbarmen en Sebastiaan smeekte God dat Hij haar zou helpen. Om Sebastiaans woorden te rechtvaardigen, gaf God Zoë de spraak terug en zij zei : " Gezegend zijn de woorden van uw mond en gezegend allen die uw woorden geloven ; want ik zag een engel bij u staan die u een boek voorhield. Daarin waren al de woorden geschreven die gij gesproken hebt ". Nicostratus wilde alle gevangenen bevrijden, maar die wilden - nadat Sebastiaan met hen gesproken had - niet bevrijd worden maar voor hun geloof sterven. De vader van de tweeling die lam was, werd door het doopsel genezen. Men vergeleek wat er gebeurd was met wat Paulus overkwam in de kerker van Filipii en het verhaal ging in het jonge christendom rond als een lopen vuurtje.

De prefect van de stad Rome, Chromatius, hoorde hierover en nodigde een priester uit samen met Sebastiaan om hem te genezen van een zware ziekte. Sebastiaan wees het voorstel niet af, maar verlangde van hem, als voorwaarde voor zijn genezing dat hij de afgodsbeelden zou vernietigen. De prefect stemde toe en gaf zijn dienaars het bevel tot vernietiging. Sebastiaan opperde het bezwaar dat die dienaars misschien bang zouden zijn de beelden te vernietigen. De prefect sloeg toen zelf meer dan tweehonderd afgodsbeelden stuk, maar de genezing trad niet in. Sebastiaan twijfelde echter niet aan de macht van God maar verdacht de prefect ervan zich aan het heidense geloof te houden. De prefect gaf toe nog een verborgen kamer te hebben waarin de loop van de hemel en de sterren was weergegeven en waaruit hij de toekomst kon aflezen. Sebastiaan zei aan de prefect ondubbelzinnig dat hij geen genezing moest verwachten zolang het astrologisch maaksel zich in de geheime kamer bevond. Ondanks het feit dat het toestel tweehonderd pond goud had gekost wilde de prefect het vernietigen. Zijn zoon echter stelde als voorwaarde dat - mocht er geen genezing volgen - Sebastiaan achteraf verbrand zou worden. Na de vernietiging trad genezing in, de prefect wou de voeten van Sebastiaan kussen, wat Sebastiaan hem verbood, omdat hij iedere vrome verering van mensen absoluut afwees. *(het verhaal over de heilige wordt geschreven met de bedoeling de gelovigen de heilige te laten vereren, en in het verhaal wijst hij iedere verering af !)*

Maar de vernietiging van de afgodsbeelden viel niet in goede aarde bij de Romeinen : Zoë werd vermoord, haar man gestenigd, de twee broers werden onthoofd, de zoon van de prefect werd voor de keuze gesteld wierook te offeren aan de goden of over gloeiende kolen te lopen - hij verkoos het laatste.

Diocletianus maakte Sebastiaan bittere verwijten : hij had hem tot één van zijn voornaamsten gerekend en nu keerde Sebastiaan zich tegen de keizer en de goden. Het verwijt deed Sebastiaan verdriet, hij had tot dan toe de keizer eerlijk gediend. " Ik heb altijd Christus geëerd om uw heil en steeds heb ik God gebeden voor het Romeinse Rijk. Maar Diocletianus beschouwde Sebastiaan als een verrader en leverde hem over aan de beul. Het doodvonnis werd uitgesproken en Sebastiaan werd aan een boom gebonden op het Marsveld buiten de stad. Hij bleef sprakeloos en antwoordde niet op de vragen. Hij werd met pijlen beschoten en stortte ten slotte in elkaar. De soldaten waanden hem dood en gingen weg. Irene, de weduwe van de martelaar Castulus, ging tegen de avond het lichaam halen om het te begraven. Toen zij merkte dat Sebastiaan nog zwakke tekenen van leven gaf, nam zij hem mee naar huis en

verzorgde zijn wonden. Sebastiaan overleed dus niet door de pijlen zoals meestal wordt aangenomen.

Eenmaal genezen begaf Sebastiaan zich opnieuw naar de keizerlijke residentie en op de trappen van het paleis klaagde hij de soldaten aan om de onverdiende pijn die zij de christenen aandeden. Op dat ogenblik kwam de keizer voorbij, keek verbaasd naar het toneel en vroeg aan de man die naast hem stond of zijn bevelen niet uitgevoerd waren? Sebastiaan antwoordde dat de Heer hem uit de doden had opgewekt om hen te straffen voor het leed dat zij de christenen aandeden. De keizer werd echter woedend, zijn bevel was ontkracht, de grenzen van zijn macht werden pijnlijk duidelijk en hij beval Sebastiaan ter plaatse te doden. De genezen Sebastiaan werd naar de renbaan van het paleis gebracht en met knuppels geslagen tot hij de geest gaf. Op deze manier werd hij een dubbele martelaar. De keizer gaf het bevel dat het eerste fiasco zich in geen geval mocht herhalen, niets mocht er nog van de dode overblijven. Het lijk van Sebastiaan werd in het hoofdriool geworpen (de cloaca maxima) zodat Sebastiaan niet door de christenheid als martelaar kon vereerd worden. Door een hemelse verschijning werd echter aan Lucina meegedeeld waar zich het lichaam bevond, zij haalde het lijk uit de stinkende riolen en begroef Sebastiaan in de catacomben aan de voeten van de apostelen Petrus en Paulus.

(Vraag is of dit kan kloppen. Algemeen wordt aangenomen dat Petrus in de Sint-Pieterskerk is begraven en Paulus in de naar hem genoemde basiliek aan de Via Ostene - talrijke inscripties die bij de opgravingen aan het licht kwamen in de catacomben tonen wel dat Petrus en Paulus daar vereerd werden. In de vijfde eeuw werd Sebastiaan tot derde schutspatroon van de stad Rome uitgeroepen na Petrus en Paulus)

Sint-Sebastiaan in woord en beeld

Sebastiaan werd de patroon van de boogschutters. Ironisch genoeg wordt hij de patroon van degenen die hem martelden. Later bij de uitvinding van de kruisboog zou Sint-Joris die gilden beschermen en bleef Sebastiaan patroon van de handboogschutters.

Toen in Rome in 680 een pestepidemie uitbrak hielpen aanroepingen van Sint-Sebastiaan blijkbaar. De snelheid en meedogenloosheid waarmee de ziekte toesloeg werd door de gelovigen vergeleken met de pijlen die Sint-Sebastiaan hadden getroffen. (vgl. Job 6,4; Ps 91,5-6 waarin de mensheid door de engelen wordt gestraft, of vroeger nog in Homerus' Ilias (144v) waar Apollo hetzelfde doet). Sint Sebastiaan werd dan ook de eerste onder de vele pestheiligen die werden aangeroepen (naast o.a. Cosmas, Damianus, Rochus, Tecla). Hij werd ook de beschermheilige van degenen die de pestlijders verzorgden en begroeven.

De afbeeldingen van de heilige Sint-Sebastiaan berusten natuurlijk niet op de waarheid, maar tonen meer hoezeer elke schilder een beeld projecteerde van zijn eigen verlangens en ideeën. De heilige wordt soms afgebeeld als jongeman (schildering in de calixtuscatacombe, 5de eeuw), soms als ouder soldaat (mozaïek) in de San Pietro in Vincoli in Rome, soms als ridder of voorname jongeman (Pedro Alemany, retabel ca. 1495 in de kathedraal van Barcelona - hier staat Sint-Sebastiaan zelf met pijlen en boog in de hand). Vanaf de 14de eeuw (stenen beeld in het Louvre in Parijs) krijgen wij het bekende beeld namelijk dat van een jonge (bijna) naakte man, die aan een boom is vastgebonden en met pijlen doorzeefd.

Ook de figuur zelf wordt vaak realistisch weergegeven (als oudere soldaat in de middeleeuwen), soms zeer verheerlijkt vanaf de Renaissance : Sint-Sebastiaan wordt steeds jonger, mooier, naakter en het aantal pijlen dat zijn lichaam doorboort, gaat in stijgende lijn. Af en toe meent een prelaat te moeten optreden omdat de grenzen toch wel ver verlegd werden. Zo liet de bisschop Nelis (1736 - 1798) in 1788 in Hoogerheide twee beeldjes verwijderen, waarvan één van Sint-Sebastiaan en in Halsteren eentje van Sint-Sebastiaan "dat stuitend was door zijn profane houding".

Het victory-teken - symbool voor "wij zijn de winnaars"

De foto van Winston Churchill die het overwinningsteken maakt - middel- en wijsvinger opgeheven in een V-teken, de V van Victory, is wereldberoemd. Maar waar komt het teken vandaan ?

In de slag bij Azincourt (1415) - toen nog Agincourt gespeld - troffen Engelsen en Fransen elkaar. De Franse ridders hadden gezworen elke boogschutter die zij te pakken kregen de middel- en wijsvinger af te hakken; op die manier wilden ze meteen een einde maken aan de militaire loopbaan van de Engelse boogschutters.

Azincourt mag beschouwd worden als de doodsteek (samen met de slagen van Crécy en Poitiers) voor het feodale ridderschap. Henri V, die de Franse troon claimde, was Frankrijk

binnengevallen bij de monding van de Seine. Dat leek een geschikt moment : in Frankrijk vochten de Armagnacs en de Bourguignons om de macht. Hij had de haven van Harfleur ingenomen. Zijn door honger en ziekte verzwakte leger van 6000 man - 5000 boogschutters en 1000 man licht bewapend voetvolk - trok op 07 oktober 1415 langs de kust naar Calais, waar het wou inschepen naar Engeland. De boogschutters stonden onder het bevel van Thomas Erpyngham, die ook raadgever was van Henry IV en Henry V.

D'Albret, bevelhebber van de Franse (Armagnac) troepen, stond aan het hoofd van 25.000 man, bewapende ruiters en voetvolk. Hij wilde Henry V de pas afsnijden op weg naar Calais en verplichtte hem langs de Somme stroomopwaarts te trekken op zoek naar een oversteekplaats. Omdat de bruggen vernield waren en de doorwaadbare plaatsen verdedigd werden trok het leger van Henry V verder, langs de Canche en de Ternoise en kwam uiteindelijk op 24 oktober 1415 in Azincourt terecht, waar de weg naar Calais werd bezet door het Franse leger.

De volgende dag namen de Engelsen hun positie in : het bewapende voetvolk werd op beide zijden van de formatie geflankeerd door de boogschutters. Elke boogschutter had een scherpgepunte paal voor zich schuin in de grond gedreven als bescherming tegen de aanvallen van de ruiters. Beide legers bevonden zich op 900 meter van elkaar.

Na vier uur afwachten besefte Henry V dat zijn enige kans erin bestond de Fransen te verplichten aan te vallen. Om 11 uur geeft hij het bevel de palen uit de grond te halen en op te rukken tot op de maximale schutsafstand. Daar werden de palen terug in de grond gestoken.

De Engelsen schoten een pijlenregen af op de Franse troepen. De Franse boogschutters, die achteraan stonden, konden niet tussenkomen. Uiteindelijk rukten de Franse ruiters en het voetvolk op naar de Engelse linies. Omdat het terrein door de overvloedige regens van de voorgaande dagen erg drassig lag, kwamen de zware paarden niet vooruit in de modder en werden de ridders een gemakkelijk doelwit voor de boogschutters. De Engelsen gingen op hun beurt over tot de aanval : 500 ridders kwamen in totaal om. De Engelsen namen geen gevangenen.

De laatste linie van de Fransen, die het veld vol lijken zag liggen, trok zich terug. Meer dan 100 jaar na 1302 maakten de ridders dezelfde kapitale fout : ze overschatten zichzelf.

Bron : informatiebundel ontvangen van de heer Rik Vanhaverbeke, secretaris van het Koninklijk Hoofdgild Sint-Sebastiaan Oostende